

MEHMET AKİF ERSOY'UN SAFAHAT ESERİNDE ÖĞRETMEN MODELİ¹

MEHMET AKİF ERSOY'S TEACHER MODEL IN SAFAHAT

Zülfü DEMİRTAŞ²

Davut NACAR³

Öz

Öğretmenlik, bilinen en eski meslekler arasında yer alır. Hem yaygın eğitimde hem de örgün eğitimde öğretmene ihtiyaç duyulmuştur. Her toplumun kendine özgü bir öğretmen modeli vardır. Her düşünür, öğretmenden farklı beklentilere sahiptir. Mehmet Akif Ersoy da kendisine özgü bir öğretmen modeli geliştirmiştir. Bu araştırmanın amacı, İstiklal Marşı şairi, yazar, düşünür, vaiz, hatip, baytar, müderris ve öğretim elemanı Ersoy'un Safahat adlı şiir kitabında geliştirdiği öğretmen modelini ortaya çıkarmaktır. Ersoy'un Safahat dışında kalmış şiirleri, yazıları, vaazları ve hutbeleri bu araştırma kapsamına alınmamıştır. Şairin eğitime yönelik görüşleri pek çok araştırmacı tarafından araştırma konusu yapılmış, kitap, makale, bildiri, yüksek lisans ve doktora tezi olarak yayımlanmıştır. Ancak Ersoy'un ortaya koyduğu öğretmen modeli bugüne dek incelenmemiştir. Ersoy, bir öğretmende; imanlı, edepli, liyakatli, vicdanlı, ahlâklı, Türkçeye sahip çıkan, bilime ve sanata önem veren, ihtiyaç halinde eğitim amacıyla yurtdışında giden, manevi değerlere saygılı, vatan sevgisi taşıyan, temizliğe aşırı dikkat gösteren, dindar özelliklerinin olmasını istemektedir. Şair, İslam dininin temel esaslarını bilen ve bunları hayatına rehber edinen bir öğretmen modeli geliştirmiştir. Yaşadığı, dönemde dini duyguların zayıfladığını ve dinin yaşamdan uzaklaştığını gören Şair, bunun çaresini dindar nesiller yetiştirmekte bulur. Bu nesilleri geliştirmede öğretmene önemli bir rol biçmiştir. Bu model, alan yazında yer alan diğer öğretmen modelleri ile birlikte değerlendirilebilir, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında ders ya da ders konusu olarak okutulabilir, yerli ve milli bir modeldir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Model, Öğretmen Modeli, Mehmet Akif Ersoy

Abstract

Teaching is one of the oldest known professions. Teachers were needed both in informal education and in formal education. Every society has its own teacher's model. Every thinker has different expectations from the teacher. Mehmet Akif Ersoy also developed a unique teacher model. The aim of this research is to reveal the teacher model developed by Ersoy's Safahat, a poet, writer, thinker, preacher, orator, veteran, teacher and teacher of the National Anthem. The poems, writings, sermons and hut that Ersoy has left outside of Safahat are not included in the scope of this research. The views of the poet about the education were made by many researchers and published as books, articles, papers, master thesis and doctorate thesis. However, the teacher model that Ersoy put forward has not been studied to date. Ersoy, in a teaching; He wants to have religious features that are faithful, decent, loyal, conscientious, moral, possessing Turkish, giving importance to science and art, going abroad for education in need, respecting spiritual values, carrying homeland love, paying extra attention to cleanliness. The poet has developed a teacher model that knows the basic principles of Islamic religion and guides them to life. The poet who sees that he lived, the period when the religious feelings weakened and the religion was removed from his life, finds his desire to cultivate religious generations. Teaching to develop these generations has played an important role. This model can be evaluated together with other teacher models in the field. It can be taught as a course in the higher education institutions that educate teachers, it is a national and national model.

Keywords: Teacher, Model, Teacher Model, Mehmet Akif Ersoy

¹ Bu makalenin ilk hali, 11-14 Nisan 2018 tarihinde düzenlenen Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr. Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, zdemirtas@firat.edu.tr

³ Fırat Ün. Eğt. Bil. Enst. Eğitim Yönetimi B.D. Dr. Öğrencisi, davutnacar@ksu.edu.tr

1. GİRİŞ

Öğretmenlik mesleği, dünyanın en eski uğraşları arasında yer alır. Zira günümüze ulaşan en kadim insan eserlerinin öğrenme ve öğretme ürünü olması bunu kanıtlamaktadır. İnsanlığın ilk dönemlerinde yaygın olarak yürütülen eğitim faaliyetleri, zamanla örgün bir hal alarak öğretim kavramı ile karşılanmıştır. Akyüz (1994: 1) öğretim kavramını, genellikle okul ve benzeri kurumlarda teşkilatlı olarak öğretmenler tarafından, araç-gereç kullanılarak öğrencilere bilgi aktarılması ve öğretilmesi faaliyetlerinin bütünü şeklinde tanımlamaktadır. Bu bağlamda, öğretim sürecinin yöneticisi olan öğretmenin temel görevi öğrencilere bilgiyi aktarmak ya da onlara öğretmektir. Başka kaynaklara (Örneğin, Cevizci, 2014) bakıldığında da öğretmenliğin başkalarına bilgi aktarma yönünün ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Günümüzde öğretmenin bilgi aktarıcı rolü hâlâ devam etmektedir. Ancak öğretmenin temel rolüne ya da görevine yönelik anlayışta önemli değişimler meydana gelmiştir. Bazı düşünürler öğretmenin *alanında* veya *konusunda* bazı düşünürler de *öğretim yöntemleri* konusunda uzman olması gerektiği yönünde görüşlere sahiptir. Her iki görüşü savunanlar da öğretmenin, teknik ve uygulamalı bilim modeline uygun olarak öğrettiği konuda uzmanlık bilgisine sahip olması gerektiği kanaatinde dirler (Demirtaş, 2017: 53). Bütün bunlara ilave olarak öğretmenin ahlâklı biri olması beklenir. Duruş ve eylemleriyle yüksek ahlâkın temsilcisi olan öğretmen, eğitim faaliyetlerini icra ederken, eğitim etiğinin evrensel kurallarına ve doğrularına uymalıdır. Ahlaklılık ve eğitim etiği koşulu bütün öğretmen tipleri için geçerlidir (Cevizci, 2014: 250).

İnsanı olgun, erdemli, mükemmel bir varlık haline getirme süreci olan eğitimi (Şişman, 2009: 2) tasarlayan, yürüten ve değerlendiren öğretmenin kendisine bir model oluşturması ve doğrultuda tutum, tavır, davranış ve niteliklere sahip olması kaçınılmazdır. Alan yazında; başlıca üç öğretmen modeli üzerinde durulmaktadır: (1) bilgi aktarıcı öğretmen modeli, (2) öğrenci öğretmen modeli ve (3) kolaylaştırıcı öğretmen modeli (Cevizci, 2014: 250). Bununla birlikte, değişik düşünürlerin bunlardan farklı öğretmen modelleri geliştirdiklerine tanık olmaktadır. İstiklal Marşımızın şairi Mehmet Akif Ersoy bu düşünürler arasında yer almaktadır. Ersoy'un eğitime ilişkin görüşleri ve eğitim felsefesi pek çok yazar tarafından kaleme alınmış kitap, makale ve bildiri (Özer, 1991; Arıbaş,1992; Düzgün, 2002; Çay, 2003; Aktaş, 2007; İmamoğlu, 2009; Pepe, 2009; Çebi, 2009; Karabiber, 2009; Keskin, 2009; Kılıç, 2009; Ogur, 2009; Çoban, 2010; Babacan, 2011; Mercan, 2011; Moğul, 2012; Biçer, 2013; Özgen, 2013; Baysülen, 2016; Uslu, 2015) olarak yayınlanmıştır. Ancak onun kendisine özgü bir öğretmen modeli ortaya koyduğuna yönelik bütüncül bir çalışma yapılmamıştır.

Şair, veteriner hekim, öğretmen, öğretim üyesi, vaiz, hafız, Kur'an mütercimi, siyasetçi, düşünür, âlim, aydın ve yazar olarak hayatını dolu dolu yaşamış olan Ersoy, bir dert insanı ve toplum adamıdır (Okumuş, 2017: 116). O, Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızca gibi kendi döneminin en önemli dilleri ile birlikte babasının dili olan Arnavutçayı tercüme yapabilecek düzeyde biliyordu. Aynı zamanda eğitim sürecinin temel ilkelerini çok iyi kavramış uygulamaya geçirmişti (Kraja, 2017: 316-319). Çiftçilik Makinist Mektebinde Türkçe dersleri, Halkalı Ziraat Mektebinde kitabet ve Dârülfünûn'da edebiyat (Çapan, 2011:103), Kahire'deki Mısır Üniversitesi El-Câmiatü'l-Mısriyye'de Türkçe dersleri (Düzdağ,2006) veren Ersoy, eğitimci yönünün yanı sıra fikrî kimliğiyle öne çıkan bir şahsiyettir. Ersoy, Safahat adlı şiir kitabında sahici, ayakları yere basan, ilim-irfan sahibi, azimli, tuttuğunu koparabilen şahsiyetli insanlardan oluşan bir Asım'ın neslini yetiştirme (Cerrah, 2011: 298) fikrini geliştirmiştir.

Bu makalenin amacı, Ersoy'un Safahat kitabında geliştirdiği öğretmen modelinin temel özelliklerini ortaya koymaktır.

2. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre çerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan nitel araştırma (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39) desenindedir. Çalışma, doküman analizi yoluyla gerçekleştirilmiş olup kuram oluşturmayı amaçlamaktadır. Mevcut kavramlara ve anlayışa özgün bir katkı sağlamayı amaçlayan kuram oluşturma yaklaşımında doküman analizi ve veri toplama süreçleri birlikte yürütülür. Araştırılan kavramlara ve temalara ilişkin gözlemler düşünceler toplanarak ek verilerle sürekli olarak test edilir. Bu süreçte kavramlar, temalar ve bunların ilişkilerine yönelik denenceler geliştirilir ve bu denencelerin açıklanmasına yardımcı olacak verilere ulaşılmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 76-77). Ersoy'un geliştirdiği öğretmen modeli O'nun Safahat adlı şiir kitabının değişik yerlerinde yer alan dizeleri üzerinden ortaya çıkarılmaya ve açıklanmaya çalışılmaktadır. Kendisinin Safahat dışında kalan şiirleri, yazıları ve vaazları araştırma kapsamının dışında tutulmuştur.

3. BULGULAR

Her yönüyle bir eğitim bilimci gibi düşünen Mehmet Akif Ersoy, Tanzimat'tan sonra açılan okulları; tüketici insan tipi yetiştirme, görmeden okuyan ve hayatı tanımayan öğrenciler yetiştirme, Batı'nın pozitif bilimlere yerine kötülüklerini alma yönünden eleştirir. Bu durumun sorumlularının milli ve dini değerleri tanımayan halkından kopmuş "muallimler" olduğunu ifade eder. Bunun yerine çocuklarımızı Hz. Ali'nin belirttiği gibi eğitim biliminin esaslarına göre yetiştirmemizi ister (Akyüz, 1994: 267). Safahat adlı şiir kitabındaki şiirler ele alınıp incelendiğinde Akif'in bir öğretilerde bulunmasını istediği özelliklerden bazıları aşağıda verilmektedir.

3.1. İman, Edeplilik, Liyakat, Vicdan

Kendi toplumumuz için bir öğretmen modeli öngören Ersoy, bu öğretmen modelinin öncelikle imanlı, edepli, liyakatli ve vicdanlı olması gerektiği görüşündedir. Bu düşüncelerini Safahat'ın dördüncü kitabı olan Fatih Kürsüsünde dile getirmektedir (Ersoy, 2006: 243-244):

Ne Kürd elifbeyi sökmüş, ne Türk okur, ne Arab;
Ne Çerkes'in, ne Laz'ın var bakın, elinde kitab!
Hülasa, milletin efradı bilgiden mahrûm.
Unutmayın şunu lakin: "Zaman: zaman-ı ulûm!"
Zaman zaman-ı ulûm olmasaydı böyle, yine,
-Kemal-i şevk ile mâdem atılmışız dîne-
Okur yazar olacaktık sıyâneten dîni:
Onun ma'ârife vâbeste, çünkü te'mîni
Zavallının yüzü yok cehle, anlaşılmadı mı?
Demek ki: atmalıyız ilme doğru ilk adımı.
Mahalle mektebidir işte en birinci adım;
Fakat; bu hatveyi ilkin tasarlamak lazım.
Muallim ordusu derken, çekirge orduları
Çıkarsa ortaya, artık hesap edin zararı!

“Muallimim” diyen olmak gerektir imanlı,
Edepli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı.
Bu dördü olmadan olmaz: vazife, çünkü, büyük;

Toplumunu oluşturan bütün unsurların cehalet içerisinde olduğu tespitinde bulunun Ersoy, bu cehaletten kurtulmak gerektiği uyarısında bulunmaktadır. Zamanın, bilimlerin zamanı olduğunu bundan dolayı, cehaletin yok edilmesi ve bilimsel gelişmenin sağlanması gerektiğini, bunun da ancak öğretmenler aracılığıyla yapılabileceğini düşünmektedir. Öğretmen ordusunun, önüne gelen her şeyi sınırsızca tüketen çekirge ordusu olamayacağını, aksine imanlı, edepli, liyakatli ve vicdanlı olması gerektiğini dile getirmektedir.

İman, inançlı olma anlamını taşır. Ersoy'un kastettiği iman ise İslam dininin temel esaslarına inanma ve bu esaslar doğrultusunda yaşamına yön vermeye işaret etmektedir. Edep kavramı, toplum töresine uygun davranma, iyi ahlak, incelik ve terbiye anlamlarını taşımaktadır. Liyakat kavramı, Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük'te “Bir kimsenin, kendisine iş verilmeye uygunluk, yaraşırılık durumu” şeklinde izah edilmektedir. Vicdan ise “Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK).

Ersoy, öğretmenliğin bir liyakat mesleği olması ve bu mesleği icra edecek kimselerin belli bir eğitim alması gerektiğini düşünür. Alınan eğitimin tek başına yeterli olduğunu söylemek de mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte öğretmene yakışır değerlere, tutumlara, tavırlara, vaziyet alışlara ve davranışlara sahip olunması gerektiğini açıkça beyan etmektedir (s: 244):

Huda rızası için, “ehliyim işin” demesin!
Demiş de olsa, denilsin: “Kuzum, nenin nesisin?”

Öğretmenin liyakati, mesleki yeterliklere sahibi olması, başka bir deyişle işinin ehli olmasıdır. Onun kendisini işinin ehli görmesi yeterli değildir. Bu yeterliğin bir mekanizma tarafından kontrol edilmesine ihtiyaç vardır. Öğretmen adayının seçilmesinde, eğitilmesinde, işe alınmasında ve hizmet içerisinde yetiştirilmesinde bu mekanizmanın sürekli etkili olması liyakatin güvence altına alınmasını sağlayacaktır.

3.2. Allah Korkusu

Ersoy, edepli ve ahlaklı olmanın kendi başına olamayacağını, bunun ancak “Allah korkusu” ile mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Allah korkusu olmadan, insanın gerçek anlamda etik ilkelere sahip olamayacağına, insanlara ve diğer varlıklara karşı vicdan sahibi olmanın da ancak bundan kaynaklanabileceğine vurgu yapmaktadır. Onun bakış açısı ile öğretmenin öğrencilerine kazandırması gereken en temel değerler dini ya da manevi olanlardır. Bu değerler olmadan ahlaki ya da etik değerlerin kazandırılması mümkün değildir. Bu görüşlerini aşağıdaki dizelerde dile getirmektedir (s: 267):

Ne irfandır veren ahlaka yükseklik, ne vicdandır;
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.
Yüreklerden çekilmiş farz edilsin havfi Yezdân'ın...

Ne irfanın kalır te'siri kat'iyyen, ne vicdanın.

Ersoy, Darülfünunda Osmanlı Edebiyatı müderrisi (profesörü) olarak görev yaparken ilk derste, Muallim Naci'nin meşhur Tevhid şiirini okumuş, bir ders boyu bu şiiri açıklamış ve öğrencilere yazdırmıştır (Turgay, 2011: 245). Bu şiirin ilk beyti şöyledir:

Allah ki mûcid-i cihandır
Bin türlü nikâbdan ayandır.

Muallim Naci, bu beytinde Allah'ın cihanın yaratıcısı olduğunu ve herhangi bir kusurunun bulunmadığını açıklamaktadır. Akif'in ilk dersine bu şiirle başlaması, imanlı bir öğretmen için iyi bir model oluşturmaktadır. Zira, Ziya Paşa'nın o meşhur beyitte (ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz) belirttiği gibi Akif, imanlı bir öğretmenin nasıl olacağına yönelik rol modelini sergilemiştir.

3.3.Milli Ahlaka ve Dile Sahip Çıkma

Ersoy, milli ahlak oluşturmak yoluyla milli bir ruh oluşturulabileceğine inanmaktadır. Milli ahlak ve dolayısıyla milli ruhun zayıflaması ya da toptan yok olması, milletin topyekûn ortadan kalkmasına yol açacaktır. Bu inancını şu dizelerle dile getirmektedir (s: 267-268):

Oyuncak sanmayın! Ahlâk-i millî ruh-i millîdir;
Onun iflası en korkunç ölümdür: Mevt-i küllîdir.

Milli mücadelenin manevi cephesinde en ön safta bulunan, halkı mücadeleye teşvik eden, aynı zamanda dini ve pozitif ilimlerin ışığında toplumsal yaşamda meydana gelen kültür ve medeniyet krizine çözüm arayan Ersoy'un (Kurtoğlu, 2017: 64) bu çözümü milli ruh oluşturmada gördüğü söylenebilir (s: 208):

Tasarrufâtını aynen alırsak İngiliz'in,
Fransız'ın, ne olur hâli, sonra, şîvemizin?
Lisânın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi,
O olmadıkça müyesser değil teâlîsi.

Milli ruh ile birlikte dilin korunması da Ersoy'un önem verdiği konular arasında yer alır. Özellikle İngilizceden ve Fransızcadan doğrudan doğruya alınan kavramların Türkçeye aktarılmasının dilimize verilecek en büyük zarar olacağı görüşündedir. Dilin milli bir vakarı vardır ve yabancı dillerden gereğinden fazla etkilenme bu vakarı yok edebilecek derecede tehlikelidir.

3.4. Bilim ve Sanat Öğrenme Amacıyla Yurtdışında Eğitim

Ersoy, yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen öğrencilerin batının kültürünü ve değerlerini değil, bilimini ve sanatını yurda getirmesini önemsemektedir (s: 252).

Heriflerin, hani, dünyâ kadar bedâyi'i var.
 Ulûmu var, edebiyâtı var, sanâyi'i var. ,
 Giden birer avuç olsun getirse memlekete;
 Döner muhitimiz elbette muhit-i marifete.
 Kucak kucak taşıyor olmadık mesaviyi;
 Beğenmezsek, “medeniyyet!” diyor; inandık; iyi!
 “Ne var, biraz da ma’arif getirmiş olsa...” desek;
 Emin olun size “Hamallık etmedim!” diyecek.

.....

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini;
 Veriniz hem de mesâînize son sür'atini.
 Çünkü kaabil değil artık yaşamak bunlarsız;
 Çünkü milliyeti yok san'atın ve ilmin; yalnız.

.....

Sade garbın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz,
 O çocuklarla beraber, gece gündüz didinin
 Giden üç yüz senelik ilmi sık elde edinin
 Fen diyarında sızan namütenahi pınarı
 Hem için, hem getirin yurda o nafî suları
 Aynı menbaları ihya için artık burada
 Kafanız işlesin, oğlum kanal olsun arada.

Batı'nın, özellikle Avrupa'nın, biliminin, sanatının ve sanayisinin öğrenilmesi ve yurda taşınması Akif'in en büyük hayalidir.

3.5. Fen Bilimlerinin Öğretimi ve Manevi Değerlere Saygı

Ersoy, öğretmenlerin gençleri çağın bilimsel gelişmelerini takip edebilecek, öğrenebilecek ve geliştirebilecek şekilde yetiştirmeleri gerektiği üzerinde durmaktadır. Bununla birlikte, gençlerin manevi değerlere de saygılı olarak yetiştirilmesi gerektiğini düşünmektedir (s: 244):

Evet, ulûmnun asrın şebâba öğretelim;
 Mukaddesâta, fakat, çokça ihtiram edelim.

Asım kitabında Köse İmam ile birlikte başrol oynayan Hocazade (Akif'in kendisi), maddi gelişmelerin bir toplumu mutlu etmek için yeterli olmadığı, ancak maddi olarak güçlü olmayan halkların da ahlaklarını ve değerlerini koruyamayacakları yönünde görüşlerini dile getirmektedir (İzzeti, 2017: 151). Bu görüşler en bariz şekilde yukarıdaki dizelerde dile getirilmektedir. Öğretmen, öncelikle öğrencilerine çağın gerektirdiği bilgi, beceri, yeterlik ve alışkanlıkları kazandıracaktır. Bununla birlikte, manevi değerlere de saygılı olacaktır. Kırılancı'nın (2017: 244) "*Akif'in, düşüncelerinde ve şiirlerinde eskiyle yeninin, doğuyla batının, lirikle epğin söyleşisini bir araya getirme başarısını gerçekleştirebilmiş olduğu*" yönündeki görüşleri bu konuyu aydınlatabilecek nitelikte görünmektedir. Bu bağlamda Kaplan (2017: 302), Akif'in doğu, batı, mektep, medrese, kışla, siyaset, ilim, sosyal hayat gibi daha birçok alana ilişkin sorunları da içeren karmaşık bir sürecin içerisinde başarıyla çıktığına vurgu yapmaktadır.

3.6. Vatan Sevgisi

Ersoy, öğretmenlerin öğrencilerini vatan sevgisi ile donatmasını istemektedir. Vatan uğruna ölmeye hazır bir gençlik yetiştirme görevini öğretmenin sorumlulukları arasında görür. Vatanını yitiren toplumların özgürlüklerini de yitirerek esaret altına gireceklerini ifade etmektedir. Felaketlerden kurulmanın yegâne yolunun vatana sahip çıkmak olduğunu şu dizelerle dile getirir (s: 245):

Fakat sen öyle değilsin: Senin yanar ciğerin;
 "Vatan!" deyip öleceksin semâda olsa yerin,
 Nasıl tahammül eder hür olan esaretine?
 Kör olsun ağlamayan, ey vatan felaketine!

Ersoy; Türk, Arap, Fars, Hint, Afgan, Tacik, Kazak, Türkmen, Kırgız, Kürt, Çerkez, Arnavut, Boşnak, Makedon, Malezyalı, Zenci vb. Müslüman toplulukların ortak dünya ve hayat görüşleri olan Müslüman üst kimliğini hem kuşatıcı hem de duygu birlikteliğini sağlayacak nitelikte görmektedir (Demir, 2011: 218).

3.7. Olumsuz Öğretmen Modeli

Ersoy, olumsuz bir öğretmen örneğini Safahat'ın altıncı kitabı olan Asım'da detaylı olarak ele almaktadır. Köse İmam, Konya'nın köylerinden birine seyahat eder ve köylülerin öğretmeni kovduğu bilgisine ulaşır. Bunun üzerine hutbeden yumar gözünü, açar ağzını ve köylülere ver-yansın eder (s: 353-355).

— Hiç muallim kovulur muymuş, ayol, söyleyiniz?
 O sizin devletiniz, ni'metiniz, her şeyiniz.
 Hoca hakkıyla beraber gelecek hak var mı?
 Sizi mizana çekerken bunu sormazlar mı?
 Müslüman, elde asa, belde divit, başta sarık;
 Sonra, sırtında, yedek, şaplı beş on deste çarık;
 Altı aylık yolu, dağ taş demeyip çiğneyerek,

Çin-i Maçin'deki bir ilmi gidip öğrenecek.
 Hiç düşünmek de mi yoktur, be adamlar bu ne iş?
 En büyük tali'i Mevla size ihsan etmiş,
 Hem de olduğunuz mevkie göndermişken;
 Teptiniz kendi gelen ni'meti sersemlikten!
 Çok zaman geçmeyecektir ki bu nankörlüğünüz,
 Ne felâketlere meydan verecektir görünüz!
 Köylerin bugün yüzde sekseni, hatta, hocasız;
 Siz de onlar gibi cahil kalarak anlayınız!
 Bir hata oldu, deyip şimdi pişmansınız a...
 Ne çıkar? Gitti giden, kıydınız evladınıza...

Ancak Köse İmam, akşam evine misafir olduğu köylünün (Mestan Dayı) öğretmen hakkında verdiği bilgilerden sonra şaşkına dönmüştür (s: 353-355).

— Köylü cahilse de hayvan mı demektir? Ne demek?
 Kim teper ni'meti? İnsan meğer olsun eşşek.
 Koca nahiye titreştik, odunsuz yattık;
 O büyük mektebi gördün ya, kışın biz çattık.
 Kimse evladını cahil koymak ister mi ayol?
 Bize lazım iki şey var: Biri mektep, biri yol.
 Niye Türk'ün canı yangın, niye millet geridir?
 Anladık biz bunu, az çok, senelerden beridir.
 Sonra baktık ki hükûmetten umup durdukça,
 Ne mühendis verecekler bize, artık, ne hoca.
 Para bizden, hoca sizden deyiverdik... O zaman,
 Çıkagelmez mi bu soysuz, aman Allah'ım aman!
 Sen, oğul, ezbere çaldın bize akşam, karayı...
 Görmeliydin o muallim denilen maskarayı.
 Geberir, camie girmez, ne oruç var, ne namaz;
 Gusül abdestini Allah bilir ama tanımaz.
 Yelde izler bırakır gezdi mi bir çiş kokusu;
 Ebenin teknesi, ömründe pisin gördüğü su!
 Kaynayıp çifte kazan, aksa da çamçak çamçak,
 Bunu bilmem ki yarın hangi imam paklayacak?

Huyu dersen, bir adamcıl ki sokulmaz adama...
Bâri bir parça alıŖsaydı sos son, arama!
Yola gelmez Ŗehirin soysuzu, yoktur kolayı.
Yanılıp hoŖbeŖ eden oldu mu, tınmaz da ayı,
Bir bakar insana yan yan ki, yuz olmuş manda,
Canı yandıkça döner öyle bakar nalbanda.
Bir selam ver be herif! Ağzın aŖınmaz ya... Hayır,
Ne bilir vermeyi hayvan, ne de sen versen alır.
Yağlı yer, çeŖmeye gitmez; su döker, el yıkamaz;
Hele tırnakları bir kazma ki insan bakamaz.
Tertemiz yerlere kipkirli fotinlerle dalar;
Kaldırımdan daha berbat olur odalar;
Örtü, minder bulanır hepsi, bakarsın çamura.

Cerrah'ın (2011: 301) bu beyitlerle ilgili görüşleri konuyu izah etmeye yeterlidir:

Meseleyi kendi cephesinden anlatan Mestan dayı kovdukları muallimin namazsız niyazsız, oruç nedir bilmeyen ve hatta çocuklara iman ve ahlak konularında yanlış yollar gösteren bir kiŖi olduğunu, ibadetsizliğinin kabul edilebileceğini ancak, daha önce köye gelmiŖ olan gayr-ı Müslim su mühendisleri kadar bile milletine ve milletin inancına saygısı olmadığını söyler. Köye su Ŗebekesi getiren gayr-ı Müslim çalıŖanlar hakkında; '**Dinleri batılsa da adamlar insan**' denilerek olay deđerlendirilmiŖ, köylünün ilme ve kalkınmaya değeril yobazlığa karŖı olduğu, bizlere anlatılmıŖtır.

4. SONUÇ VE TARTIŖMA

Mehmet Akif Ersoy'un eğitime yönelik görüşleri oldukça kapsamlı olup birçok araŖtırmacı tarafından araŖtırılmaya değer görülmüŖtür. Ancak onun öngördüğu öğretmen modeli iyi araŖtırılmamıŖtır. Ersoy, kendimize özgü ve milli bir öğretmen modeline iŖaret etmektedir. Her toplumun kendisine özgü bir öğretmen modelinin olmasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda Ŗair, diğer toplumlardan alınması gereken müsbet (pozitif) bilimlerin bulunduğuna ısrarla vurgu yaparken öğretmen modelinin milli olması gerektiğini düşünmektedir. Bir toplumun öğretmen modeli baŖka bir topluma uymaz. Bu nedenle kendi öğretmen modelimizi oluŖtururken Ersoy modelinin dikkatlerden kaçmaması gerekir.

Ersoy, Ŗiir kitabı Safahat'ta çalıŖmak, ilim sahibi olmak, dürüstlük, cömertlik, azim, ümit gibi değerlere çok fazla yer vermiŖtir. Bu değerler ancak eğitim yoluyla ve öğretmen aracılığıyla öğrenciye ve topluma kazandırılabilir. Eğitime ve öğretmene verilen değerin önemi, Ŗiirlerinde yer verdiği ve kazanılmasının mutlak anlamda gerekli olduğunu düşünüdüğu değerler üzerinden okuyucuya aktarmaktadır. Milletin kalkınması için çocukların eğitimini Ŗart olarak gören Ersoy, çocuğun büyüklerin yaŖadıđı döneme göre değeril kendi yaŖayacađı zamana uygun olarak eğitilmesini gerekli görmüŖtür (Ogur, 2009). O'nun öğretmende olmasını istediği özelliklerin baŖlıcaları Ŗunlardır:

- İmanlı,
- Edepli,
- Liyakatli,
- Vicdanlı,
- Ahlaklı,
- Türkçeye sahip çıkan,
- Bilime ve sanata önem veren,
- İhtiyaç halinde eğitim amacıyla yurtdışında giden,
- Manevi değerlere saygılı,
- Vatan sevgisi taşıyan,
- Temizliğe aşırı dikkat gösteren,
- Dindar.

İmanlı ve edepli öğretmen, bu imanın verdiği motivasyon ile öğrencilerini de imanlı bireyler olarak yetiştirecektir. Güçlü bir iman, kul hakkı yememeyi, başkalarına eziyet etmemeyi, doğruluktan ayrılmamayı gerektirir. Bu özelliklere sahip öğretmen temel insan haklarına saygılı olur, her bir öğrenciye karşı sorumluluklarını hakkıyla yerine getirir, derslerine hazırlı ve planlı girer. Bunun bir doğurgusu olarak sınıfta öğretme-öğrenme etkinlikleri etkili olur ve her bir öğrenci kendi potansiyelleri doğrultusunda kendisini geliştirme imkânı bulur. İman, kul hakkını koruduğu kadar hiçbir canlıya eziyet edilmemesini gerektirir. Bu bağlamda, öğretmenin hiçbir öğrencisine haksızlık yapmaması, layık olmadığı bir davranışa ya da tutuma maruz bırakmaması gerekir. Hata yapan ya da görevlerini hakkıyla yerine getirmeyen bir öğrenciye bundan dolayı şiddet uygulanmaz, dayak atılmaz ve öğrenci küçümsenmez. İmanın diğer bir özelliği ise her zaman doğru söylemeyi ve doğru davranmayı gerektirmesidir. Bu özellik, sınıf yönetiminde “içtenlik” ve “dürüstlük” kavramları ile karşılanmaktadır. Bu bağlamda Yeşilyaprak (2005: 74), öğretmenin samimiyetinin öğrencileriyle olan ilişkilerinde kendi gerçek duygularını yaşaması, rol yapmaksızın, maskeler takmaksızın doğal, saydam ve kendisi gibi olabilmeyi gerektirdiğini ifade etmektedir. Öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, insana saygı ilkesini tehlikeye düşürmeden, doğru davranışı onaylaması, doğru olmayı düzeltme koşulları sağlaması öğretmenin içtenliğinin ve dürüstlüğünün gereğidir. İçtenlik ve dürüstlük ilkeleri, öğretmenin öğrencileri ile olan ilişkilerinde, saygı ilkesini tehlikeye düşürmeden, öğrencinin doğru davranışlarını onaylaması, doğru olmayı düzeltme koşulları sağlaması beklenir.

Edep, güzel ahlak sahibi olmayı gerektirir. Güzel ahlak sahibi öğretmen, belirli etik ilkeler setine sahiptir, yaşamını bu ilkeler doğrultusunda sürdürür ve sınıf yönetimini de bu ilklere göre gerçekleştirir. Etik ilkeler, insanların toplumda nasıl davranacaklarını belirler. Bundan dolayı öğretmenin öncelikle kendi etik ilkelerinin olması ve öğrencilerine etik ilkelere sahip olma bilincini yerleştirmesi gerekir. Edepli olmakla birlikte vicdan sahibi olan öğretmen, öğrencilerine ve topluma karşı sorumluluk duygusu taşır. Kendi davranışlarını eleştiri filtresinden geçirir, adil olarak algılamadığı davranışlar sergilemekten kaçınır. Davranışları ile birlikte ahlaki değerlerini de bu eleştiri filtresinden geçirir, her zaman doğru olanı bulmaya çalışır. Eskilerin tabiri ile sürekli olarak bir “nefs muhakemesi” içerisinde olur.

Güzel bir ahlaka sahip olmanın temeli Allah korkusudur. Bu olmadan güzel ahlaka sahip olma imkânı mümkün değildir. Kur'an-ı Kerim'de Kalem Suresinin 4. ayetinde Hazreti Muhammed'e hitaben “*Ve muhakkak ki sen, mutlaka çok büyük bir ahlak üzeresin*” denilerek güzel ahlakın önemine vurgu yapılmaktadır. Cuma Suresi 2. ayeti, ümmetine güzel ahlakı öğretmeyi Peygamberin görevleri arasında göstermektedir: “*Çünkü ümmîlere içlerinden, kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur.*” Bu iki ayeti destekleyen Hadis-i Şerifinde Hazreti Muhammed

kendisinin ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildiğini beyan etmektedir. Kur'an ve Hadis, Ersoy'un hayatına yön vermiştir. O'nun güzel ahlaktan anladığı bu iki kaynağın anlattığı güzel ahlaktır elbette. Güzel ahlakın temeli Allah korkusu ile birlikte, irfan ve fazilet hissi de bu ahlakı tahkim etmede etkilidir. İrfan, evrenin sırlarına erişebilmeyi mümkün kılar. Böylelikle insan, yaradılışının sırrına erer. Bu sırta eren kişi iyi huylara başka bir deyişle fazilet hissine sahip olur. Ancak Allah korkusunun (havf-ı Yezdân) yüreklerden çekilmesi durumunda ne irfanın ne de vicdanın tesiri kalır.

Ersoy Müslümanlara, batıdan ilmi alın; ama onların hayatına özenmeyin, kendi dininizi, kutsal değerlerinizi ön planda tutun çağrısı yapmaktadır (Yürek, 2011: 124). Daha önce eğitim için batıya gidenler, batıdan ilim irfan getirmek yerine, yaşam tarzı getirmişlerdir. Akif, batıya eğitim amacıyla giden Asım'ın neslinin o toplumlar ile iletişim kurmasını, orada bulunan doğruları almasını, ilim öğrenmesini, ilerleme yollarını keşfetmeye çalışmasını tavsiye etmekte, millet yararına çalışacak faydalı evlatlardan olmasını beklemektedir. İlim öğrenmek için bir an önce yola koyulmasını, eğitimlerini tamamlayınca hiç vakit kaybetmeden geri dönerek vatana ve millete hizmet etmesini istemektedir (Cerrah, 2011: 297).

Vatan sevgisi insanın ciğerini yakacak kadar güçlü olmalıdır. Akif'in vatani sadece Anadolu ile sınırlı değildir. Onun vatani İslam dininin yaşandığı bütün coğrafyaları kapsar. Balkanlar, Arnavutluk, İpek, Kosova, Prizren, Meşhed, Mısır, Necid, Serendip (bugünkü adıyla Senegal), Keşmir, Afganistan, İran, Taşkend, Buhara, Semekand ve daha pek çok ülke ve şehir O'nun şiiirlerinde yer almaktadır. Bütün bu topraklar onun vatan olarak gördüğü yerler arasındadır. Ersoy, İslam ümmetinin tamamını tek bir millet, onların topraklarını da tek bir vatan olarak idrak etmektedir. Türk'ün, Arab'ın, Kürd'ün Arnavud'un kendi kavmiyetini unutup tek bir millet şuuruna sahip olması gerektiğini düşünür. Bu görüşlerini Safahat'ın değişik yerlerinde bulmak mümkündür. Ersoy'u benzer şekilde değerlendiren Çapan (2011: 104) ve Yürek (2011: 121) de O'nun "*İslâm dininin farklı ırktan ve kültürden milletleri birleştirdiğini, Osmanlı Devleti'nin birlik ve bütünlüğünün devamı için din birliğinin şart olduğunu düşündüğünü*" ifade etmektedirler.

İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif Ersoy'un adını koymadan geliştirdiği öğretmen modeli, yerli ve milli bir modeldir. Bu model, günümüz şartlarına uyarlanarak geliştirilebilir. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında ders olarak verilebilir. Bu model doğrultusunda öğretmen yetiştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, F. S. (2007). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserindeki Ahlak Anlayışı ile İlgili Görüşleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akyüz, Y. (1994). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e)*. Kültür Koleji Yayınları, İstanbul
- Arıbaş, S. (1992). *Mehmet Akif'in eğitim üzerine düşünceleri*. Medeniyet Yayınları, İstanbul
- Babacan, M. (2011). Burdur milletvekili Mehmet Akif'e göre eğitim ve kalkınma. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayın No:3, s.455-465,
- Baysülen, E. (2016). *Mehmet Akif Ersoy'un Eğitim Felsefesi (Konuşmaları ve Yazdığı Eserler Bağlamında Nitel Bir Analiz)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Biçer, S. (2013). *Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait Safahat adlı eserin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak
- Cerrah, S.(2011). Asım şiirinde sosyal olayların tahlili. *Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayın No:3, 295-306
- Çapan, F. (2011). Mehmet Âkif Ersoy'da birlik ve beraberlik fikri. *Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayın No:3, 98-108
- Çay T. (2003). *Mehmet Akif'in Eğitim Anlayışı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çebi, A. (2009). Akif'in ilk şiir toplamı Safahat'ta eğitimbilimsel göstergeler. *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 51-60.
- Çoban, A. (2010). Mehmed Akif'in eğitim felsefesi: Eğitim ve öğretime ilişkin görüşleri. *Ekev Akademi Dergisi, 14(44)*, 247-264
- Demir, N. (2011). Mehmet Akif'in milli birlik ve bütünlük bilincini günümüzde okumak. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2017-239
- Demirtaş, Z. (2017). *Sınıf Yönetimi*. Sonçağ Yayınları, Ankara
- Düzgün, S. (2002). *Mehmet Akif Ersoy (tarihi, sosyal ve eğitimci kişiliği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Ersoy, M. A. (2006). *Safahat*. Haz: M. Ertuğrul Düzdağ, ADEN Yayıncılık, İstanbul
- İmamoğlu, A. (2009). Mehmet Akif Ersoy'un insan irade ve hürriyetine bakışı. *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 15-21
- İzzeti, M. (2017). Mehmet Akif Ersoy'un şiirindeki estetik işlevsellik. *Anayurdunda Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı*, Eğitim-Bir-Sen Yayını, 148-158.
- Karabiber, N.K. (2009). Süleymaniye Kürsüsündeki Vaiz: Abdurresid İbrahim (1857/1944). *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 593-604
- Kaplan, R. (2017). Safahat'ta aydın tipi. *Anayurdunda Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı*, Eğitim-Bir-Sen Yayını, 296-314
- Keskin, M. (2009). Mehmed Âkif Ersoy'a göre Doğu'nun geri kalmışlığının, Batı'nın gelişmişliğinin eğitim-öğretim ile ilişkisi. *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 553-592.
- Kılıç, A. F. (2009). Uzlaşma kültürümüzün ideal bir örneği olarak M. Akif Ersoy. *1. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 43-50
- Kırlangıç, H. (2017). Eskiyle yeni arasında Mehmet Akif'in şiiri. *Anayurdunda Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı*, Eğitim-Bir-Sen Yayını, 236-247

- Kraja, M. (2016). Mehmet Akif'te pedagojik eğitim metodları. *Anayurdunda Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı*, Eğitim-Bir-Sen Yayını, 315-324
- Kurtoğlu, M. (2017). Çelik iradeli şair. *Anayurdunda Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı*, Eğitim-Bir-Sen Yayını, 62-82
- Mercan, A. (2011). Mehmet Akif'in eğitim anlayışı ve günümüze yansımaları. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayın No:3, 63-74
- Moğul, S. (2012). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ogur, E. (2009). Asım'da eğitim değerleri. 1. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 429-437
- Okumuş, E. (2017). Şahsiyeti ve fikir dünyasıyla Mehmet Akif. *Anayurdunda Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı*, Eğitim-Bir-Sen Yayını, 114-147
- Özer, A. (1991). *Mehmet Akif ve eğitim*. İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İzmir
- Özgen, M. (2013). Mehmet Akif Ersoy'un Türk eğitimine katkıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(27), 1-22
- Pepe, K. (2009). Mehmet Akif Ersoy'da spor sevgisi ve gençlik ideali. 1. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, 445-449
- Şişman, M. (2009). *Eğitim Bilimine Giriş*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara
- Turgay, N. (2011). Mehmet Akif Ersoy ve İslam birliği düşüncesi. *Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayın No:3, 241-260.
- Türk Dil Kurumu. *Büyük Türkçe Sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts, erişim tarihi: 15.03.2015
- Uslu, E.M. (2015). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat Adlı Eserinde Eğitim Olgusu. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale
- Yeşilyaprak, B. (2005). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yay., Ankara
- Yıldırım, N. (2011). Mehmet Akif'in gelenek ve yeniliğe bakışı. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayın No:3, 479-489
- Yürek, H. (2011). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı eserinde geri kalmışlığın sebepleri ve çözüm önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Milli Birlik ve Bütünlük Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayın No:3, 111-128